

тимчасової роботи. Це сприяє нелегальній зайнятості. Тому й існує працевлаштування в «тіні», зарплати в конвертах, складнощі в пошуку роюоти і фактична відсутність захисту працівників приватного бізнесу. Також перехід на нові трудові відносини – це обов'язкова умова відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС.

Халілова К.В.

студентка,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ГРОМАДЯН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стверджуючи і забезпечуючи права і свободи людини (ст. 3 Конституції України), держава в законодавчому порядку встановлює гарантії здійснення і захисту цих прав, що має важливе значення для їх реалізації. У демократичній соціальній державі соціальний захист осіб, які потрапили в складні життєві обставини, проголошено одним із першочергових для вирішення завдань. Разом із тим, його вирішення на практиці супроводжується низкою проблем, серед яких і матеріальні (прикладом, обмеженість фінансово-економічних ресурсів), і правові (наприклад, фрагментарна невідповідність національного законодавства укладеним міжнародним договорам та стандартам) [1, с. 217].

В сучасній юридичній науці виділяють правовий механізм захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів індивіда. Він включає систему правових засобів, за допомогою яких забезпечується відновлення порушених суб'єктивних прав, захист охоронюваних законом інтересів, вирішення правових спорів і усунення інших перешкод у реалізації суб'єктивних прав. Загалом розрізняють форми захисту прав, способи, заходи і засоби захисту. Форма захисту є видом правової діяльності, в якій протікають охоронні правовідносини. Науковці виділяють безпосередню, управлінську, судову і міжнародну форми захисту прав окремих суб'єктів. Щодо безпосередньої форми захисту, вона характеризується вирішенням спірних ситуацій лише тими

суб'єктами, що є зацікавленими (наприклад громадянином і органом або установою, до якого було звернення за встановленням певного юридичного факту або наданням забезпечення). Щодо управлінської форми захисту прав, вона включає в себе діяльність органів публічної влади (певних державних органів, органів місцевого самоврядування, Уповноваженого з прав людини тощо). Вищезазначені форми захисту прав громадян є позасудовими. Судова форма захисту прав громадян включає діяльність судів загальної юрисдикції, Конституційного Суду України. Європейського суду з прав людини. Щодо міжнародного захисту прав громадян, то він реалізується спеціально створеними відповідними міжнародними компетентними органами (Комісією ООН з прав людини (в даний час – Рада ООН з прав людини), Європейським судом з прав людини в Страсбурзі та ін.) [2, с. 314-328].

Перспективи розвитку системи соціального захисту, орієнтовані на XXI століття, визначені Концепцією соціального забезпечення населення України, схваленої постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 року; Посланням Президента України до Верховної Ради України; указами Президента України «Про основні напрями соціальної політики на 1997–2000 роки» від 18 жовтня 1997 року і «Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні» від 13 квітня 1998 [3, с. 32].

Захист прав – це вирішення спорів між зацікавленими фізичними, юридичними особами, коли одна з сторін спору вважає, що порушено її права. Форми і засоби захисту прав, міра відповідальності винних осіб за їх порушення закріплені в нормативно-правових актах [4, с. 113].

Соціальна захищеність громадянина – це система норм права, державних пільг і гарантій, які забезпечують здійснення найважливіших прав і свобод, ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини [5, с. 6].

Захист прав громадян на соціальне забезпечення здійснюється в судовому та адміністративному порядку, заснованому на законах. Серед них провідне місце належить Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року і прийнятих на його основі підзаконних актах (постановах Кабінету Міністрів України, інструкціях, наказах і роз'ясненнях Міністерства праці та соціальної політики України). Згідно ст. 104 Закону України «Про пенсійне забезпечення» рішення органу, що призначає пенсію, може бути оскаржено в районну державну адміністрацію, органи місцевого самоврядування або в суд [6].

В сучасних умовах звернення до суду з позовом, скаргою чи заявою – один з основних способів правозахисту. Правда, громадянам, особливо особам похилого віку, деколи складно подолати психологічний бар'єр звернення до суду. Об'єктом оскарження є дії тих органів соціального захисту та посадових осіб, до чиєї компетенції входить вирішення відповідних питань. Так, призначення пенсій за чинним законодавством віднесено до відання районних (міських) управлінь соціального захисту населення.

До суду можна оскаржити такі рішення органів соціального захисту про відмову в призначенні пенсії або будь-якого виду допомоги; про призначення пенсії не на тих умовах, на які претендував заявник (наприклад, пенсія призначена на загальних умовах, а не в пільгових розмірах); про призначення пенсії в конкретній сумі, коли заявник не згоден з її розміром, порядком обчислення його стажу, заробітку і відповідно пенсії; дії працівників органів Пенсійного фонду, пов'язані із затримкою виплати пенсій, з припиненням виплати пенсій, включаючи і стягнення не виплачених сум пенсій з вини органів Пенсійного фонду за минулий час; про перерахунок пенсії, а саме про відмову в перерахунку пенсії, про розмір пенсії при перерахунку; про переведення з одного виду пенсії на інший, включаючи відмову в перекладі, про новий розмір пенсії і т.д.; про відмову встановлення стажу за свідченнями свідків, про тривалість встановленого стажу і т.д.

До суду можна звертатися і з приводу встановлення фактів, необхідних для призначення пенсії, коли їх неможливо підтвердити в позасудовому порядку. Зокрема, суд встановлює факти реєстрації народження, усиновлення, шлюбу, розлучення і смерті, батьківства, визнання батьківства, нещасного випадку на виробництві.

Згідно ст. 6 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», громадянин має право в судовому порядку оскаржувати рішення органу медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) про визнання або невизнання його особою з інвалідністю. Законодавством встановлено певний порядок подання та розгляду скарги судом. Скарга подається до суду в письмовій формі. Вона повинна відповідати вимогам ст. 137 ЦПК України і містити в собі: прізвище, ім'я, по батькові заявника і його адреса; найменування органу соціального захисту (посадової особи), чиї дії, рішення оскаржується, а також місце його знаходження; який акт оскаржується і дата його винесення; чи звертався заявник в вищестоящий орган соціального захисту, яке

рішення їм було прийнято за скаргою; обставини, якими заявник обґрунтовує свою незгоду з рішенням органу соціального захисту, докази, що підтверджують його доводи і позицію; формулюється прохання заявника (наприклад, зобов'язати районне управління соціального захисту призначити пенсію за віком в конкретному розмірі з заліком в стаж усього часу роботи за поданими документами).

До скарги додаються її копія, марка держмита, докази, що підтверджують обґрунтованість вимог заявника. Скарга подається до суду або самим громадянином, або його уповноваженим представником за дорученням. Скарга подається до суду за місцем знаходження управління соціального захисту або за місцем знаходження посадової особи, чиї дії оскаржуються.

Порядок розгляду скарг судом трохи спрощений з метою їх швидшого вирішення. Так, скарга повинна бути розглянута в 10-денний строк з дня підготовки справи до розгляду (на підготовку відводиться судді термін до 7 днів, який може бути продовжений по складних справах до 20 днів з дня прийняття скарги суддею).

В судове засідання запрошується керівник органу соціального захисту, рішення якого оскаржується. Рішення суду по скарзі виноситься в залежності від результатів перевірки. Якщо суд визнає оскаржувані дії неправомірними, то він виносить рішення про задоволення скарги. Суд зобов'язує орган соціального захисту здійснити конкретні дії для усунення допущених порушень. Наприклад, при встановленні незаконності відмови в призначенні пенсії суд зобов'язує орган соціального захисту призначити пенсію. При невиконанні рішення слід звертатися в суд за вживанням заходів за статтею 417 ЦПК України. На винну посадову особу може бути накладено штраф у розмірі до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і призначений новий термін для виконання рішення. Штраф стягується в доход держави. При невиконанні рішення після накладення штрафу на посадову особу розмір штрафу може бути збільшений в три рази. Сплата штрафу не звільняє посадову особу від обов'язку виконати передбачені рішенням суду дії.

Отже, після розгляду та аналізу вищевикладених проблем і пропозицій щодо їх вирішення, без яких неможливе існування і плідна життєдіяльність нашого суспільства, можна прийти до висновку, що для нормального функціонування ринкової економіки України і успішного створення ефективного соціально-захисного механізму необхідне негайне прийняття і неухильне перетворення в життя нормативно

законодавчих актів, спрямованих на підвищення зайнятості та забезпечення державою соціальної підтримки населення.

Таким чином, спори в сфері соціального забезпечення, що розглядаються судами загальної юрисдикції, являють собою досить широкий спектр відмінностей щодо способу і порядку призначення, одержання та надання певних видів соціального забезпечення, а також встановлення і підтвердження фактів, що мають юридичне значення для виникнення, зміни і припинення правовідносин по соціальному забезпеченню. Можна зробити висновок, що на даний час судовий порядок вирішення спорів, на відміну від адміністративного порядку, є більш ефективним. На наш погляд, це пов'язано, насамперед, зі складністю справ, що вирішуються у судах. Проблеми правового (законодавчого) та організаційного характеру (неузгодженість певних нормативних актів, порушення принципу верховенства закону, нормативна перенасиченість), та невисокий рівень відповідних правових знань учасників процесу, зокрема, громадян (позивачів), що зазвичай досить некоректно формують вимоги, є причиною низької результативності у вирішенні переважної більшості спірних питань, що виникають з приводу порушеного права індивіда на соціальний захист.

У наш час, час незалежної України і розвитку ринкових і міжнародних відносин вимагає серйозного підходу питання про соціальну допомогу і захист населення. Необхідні не локальні дії, а серйозні програми поліпшення соціального стану окремих категорій населення, а також унормування способів і засобів захисту порушених прав громадян на соціальний захист.

Список використаних джерел:

1. Малюга Л.Ю. Проблеми реалізації соціальної політики держави на прикладі соціального захисту інвалідів та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. № 29(1). С. 217–221.

2. Краснов Є.В. Особливості судового захисту прав у сфері соціального забезпечення. Актуальні проблеми теорії трудового права та права соціального забезпечення : монографія. 2015. С. 314–328.

3. Відомості Верховної Ради України, 1994. – № 4. – с. 18; 1995. – № 45. – С. 339; 1996. – № 3. – с. 11; 1997. – Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>

4. Соціальний захист; Інформаційний бюлетень, 1997. – № 1. – С. 33. – № 8. – С. 62.

5. Трудове право соціального забезпечення. *Вісник Львівського ун-ту*. Львів, 2005. Вип. 72. С. 361–404.

6. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 3, ст. 10 – Закон України «Про пенсійне забезпечення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>

Ямпільська В.А.

студентка,

Науковий керівник: Малюга Л.Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,

старший науковий співробітник,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН, ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

У ніч з 25 на 26 квітня 1986 року сталася аварія на Чорнобильській атомній електростанції – найбільша ядерна техногенна катастрофа у світі. Приблизна сумарна кількість загинлих від нищівної дії радіації становить близько 600 000 осіб. Безпосередні наслідки аварії призвели до потреби соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Основу нормативно-правової бази соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи складають норми частини 1 статті 46 Конституції України, а саме громадяни мають право на соціальний захист, та статті 16 Конституції України, яка передбачає обов'язком держави забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу [1, с. 5]. Слід звернути увагу на те, що конституційні норми деталізовано у Законі України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок